

Dün Çocukluktaki Zorluklar Bugünkü Psikolojik Sermayeyi Etkiler Mi?

Ali Murat ALPARSLAN¹, Mehmet Ali TAŞ^{2*}, Sefa CEYHAN³, Gökhan KENAR⁴

Geliş Tarihi/Received: 29.03.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 10.04.2019

ÖZET

Çalışma, gelir ve sağlık koşulları ile alakalı çocukluk döneminde yaşanan zorlukların, bireylerin gelecekte psikolojik sermayelerini güçlendirebileceği tezi doğrultusunda bir araştırma yapılmıştır. Bu tezi test etmek amacıyla öncelikle zor yaşam envanteri geliştirilmiştir. Bunun beraberinde psikolojik sermaye ölçeği de kullanılarak, lisans eğitimine devam eden öğrenciler üzerinde anket yöntemiyle bir araştırma yapılmıştır. 294 katılımcıdan toplanan veriler üzerinde faktör, korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Bulgular incelendiğinde, zor yaşam envanterinin sadece çocuklukta çalışma boyutunun öz yeterlilik, umut ve dayanıklılık ile anlamlı ve olumlu bir ilişkisinin olduğu, ayrıca yine çocuklukta çalışma faktörünün söz konusu boyutlar üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yine bu çalışma ile ilgili literatüre çocuklukta zor yaşam envanteri kazandırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Sermaye, Çocukluk Dönemi Gelir Durumu, Çocukluk Dönemi Çalışma Koşulları, Çocukluk Dönemi Sağlık Koşulları.

1 Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

2 Arş. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

* Sorumlu yazar/Corresponding author

E-mail/e-ileti: matas@mehmetakif.edu.tr

3 Doktora Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

4 Doktora Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Do Yesterday's Difficulties in Childhood Affect Today's Psychological Capital?

ABSTRACT

A study was conducted in the light of the thesis that difficulties in childhood related to working, income and health conditions can strengthen the psychological capital of individuals in the future. In order to test this thesis, firstly, difficult life inventory was developed. In addition, a survey was conducted on the students who were attending undergraduate education by using psychological capital scale. Factor, correlation and regression analyzes were performed on data collected from 294 participants. When the findings were examined, it was found that only the working dimension of the difficult life inventory had a significant and positive relationship with self-efficacy, hope and endurance. In addition, it has been found that working dimension has a significant and positive effect on these dimensions. Besides the literature related to this study provided a difficult life inventory in childhood.

Keywords: Psychological Capital, Childhood Income Status, Childhood Working Conditions, Childhood Health Conditions.

1. GİRİŞ

Çocuklar bir toplumun geleceğe en önemli yatırımıdır. Neredeyse tüm dünya ülkelerinde çocukların eğitilmesi, çağa uygun bir donanıma sahip olması ve sağlık bir şekilde büyümesi nihai bir amaç konumundadır. O nedenle çocukluk sorunları toplumların gündeminde canlılığını artırarak devam ettirmektedir (Yıldız, 2007: 57; Bilgin, 2009: 233). Bu sorunların başında çocukların eğitim ve çalışma hayatının olduğunu ifade eden birçok araştırma ve bulgu bulunmaktadır. Eğitimin özellikle çocuklar için ne denli önemli olduğu hangi toplum veya kültür açısından olursa olsun tartışılmaz bir husustur. Bu eğitimin nasıl olması gerektiği ise belki çok daha tartışmalıdır. Bu çalışmada esas olarak ele alınan husus çocukların çalışma hayatında yer almalarının bugüne etkisi, hayat dersini doğrudan çalışma hayatının içinde bulunarak alması, yani diğer çocuklara göre daha zor bir çocukluk hayatının onlar üzerindeki etkisidir.

İş hayatına erken atılmanın sebepleri çok çeşitli olabilir. Bunların başında ekonomik, kültürel ve sosyal sebepler gelmektedir. Ancak bunların en önemlisinin ekonomik faktör olduğu ileri sürülmektedir (Ertürk, 1997: 330; Bilgin, 2009: 233). Çalışan çocukların babasının çalışma

durumu incelendiğinde genel olarak düzenli geliri ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalıştığı görülmektedir. Anneleri ise çalışmamakta dolayısıyla aileye maddi açıdan katkıları olamamaktadır. Bunun yanında yine çocuk yaşta çalışmanın sebeplerinin yoksulluğun, göçün ve işsizliğin başat olduğu ileri sürülmektedir (Yıldızbaş ve Parlakyıldız, 2007; Yıldız, 2007: 64). Bu durum çocukların istemli veya istemsiz olarak çalışmalarına ve aile bütçesine katkı sağlamasına zemin hazırlamaktadır (Şişman, 2006: 269).

Açıkçası çıraklık gibi eğitim içerikli bir anlayışla çalışma; çocukları geleceğe hazırlayabilir ve özgüven kazandırabilir. İnsanların hangi yaşta olursa olsun işi/faaliyeti/oyunu sevdiği zaman çalışmaktan mutlu oldukları (akışa kapıldıkları için) saptanmıştır (Şişman, 2006: 252). Bu durum çocukların daha farklı düşünebilmesini ve zorluklar karşısında esnek olmasını sağlamakta, öz yeterliliklerini daha da güçlendirmektedir. Nitekim zorluklarla ve mücadelelerle dolu bir çocukluğun, kişinin kendine olan inancını arttıracakı tespit edilmiştir (Drennan vd., 2005: 233). Böylece kişinin engellerle, risklerle ve belirsizliklerle başa çıkma kabiliyetini geliştirdiği görülmektedir (Scherer vd., 1989).

Özgüvenli, dayanıklı ve girişimci ruhu gelişmiş, risk alabilen ve eyleme geçebilen bireylerin genel olarak zor çocukluk deneyimlerine maruz kaldığı ileri sürülmektedir. Yoksulluk, güvensizlik, ihmal, ciddi hastalıklar gibi zor zamanlar yaşadığı görülmektedir (Collins ve Moore, 1964). Buradan hareketle, acaba çocukken yaşanan zor hayatın –özellikle gelir yetersizliği, çalışmış olma ve ciddi sağlık sorunlarına şahit olma- yetişkinlikteki psikolojik sermayeyi güçlendirebilir mi? sorusu akla gelmektedir. Bu bağlamda çalışmanın ortaya atılan amacı aşağıdaki hipotezi test etmektir.

***H1:** Çocukluk döneminin zor yaşam şartları, yetişkinlik döneminin psikolojik sermayesini olumlu etkiler.*

3. ZOR YAŞAM ŞARTLARI

Her durum ve koşulda kabul edilmiş tek bir yaşam kalitesi bulunmamaktadır. Yaşam kalitesi, bireyin hem ruhsal durumundan hem de çevresiyle olan ilişkilerinden karmaşık şekilde etkilenmektedir (Grabe vd., 2000: 264). Erikson'a (1950) göre bu etkileşimin en önemli özelliği bireysel kimliğin kazanılmasıdır. Kazanılan bireysel kimlik, olumlu yönde geliştirildiğinde toplumsal bakımdan faydalı bireyler yetişmektedir (Bilgin ve Atıcı, 2004: 233). Ancak bireysel kimliğin oluşturulmasında bir diğer etkenin de yaşam olayları olduğu unutulmamalıdır. Yaşam

olayları, bireyin hayatında kendisi için önemli bir değişimi algılamasına neden olacak olayları ifade etmek için kullanılmaktadır (Azizoğlu ve Hovardaoğlu, 1995: 265).

Bireyler hayatları boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bunlar; stres, doğal afetler, eğitim-öğretim süreçlerindeki sınavlarda değerlendirilme, meslek edinmedeki zorluklar, hastalıklar ve risk durumları şeklinde ifade edilebilir (Çelik, 2013: 222). Bu zorlukların bireylerin yaşamlarına olan etkileriyle ilgili literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, zorlu yaşam olaylarının insanları olumsuz yönde etkilediğine dair çalışmalardır (İlhan ve Sayıl, 1999: 2; Oei, 1988). Diğeri ise, çocukluk yıllarını zorlu şartlar altında geçiren ve psikolojik olarak zorlanan bireylerin, olumsuz koşullarla baş edebilmek için verdikleri mücadele sayesinde dayanıklılık kazandığı üzerinedir. Bu dayanıklılık bireyin yaşının ilerlemesiyle güçlenmekte, böylece kişi ruhsal açıdan güçlenerek hem özel hem de iş hayatındaki sorunları daha kolay çözebilmektedir (Kavi ve Karakale, 2018: 57).

Birçok çocuk, yetişkinliğe erişmeden ve temel ihtiyaçları karşılanmadan çalışmaya başlamaktadır. Ucuz emek, kötü yaşam koşulları ve sağlık sorunlarıyla erken mücadele etmek durumunda kalabilmektedir (Lordoğlu ve Etiler, 2014: 115). Bu durum, eğitim sürecinin aksamasına, fiziksel ve düşünsel gelişiminin olumsuz etkilenmesine ve bunun etkisinin yıllarca devam etmesine yol açabilir (Durmuşoğlu ve Doğru, 244). Bunun yanında çocuklar; ihmal ve istismar edilme, çeşitli zararlı alışkanlıklar edinme gibi birçok tehlikeye de açık olmaktadır. Ancak sağlıklı ve aile gözetiminde çalışan çocukların kendilerine olan özgüveni artmakta; kriz durumlarını yönetmek, sorumluluk almak ve karar vermek gibi önemli hasletler de kazanabileceği de düşünülmektedir. Ayrıca, sosyoekonomik düzeyin düşük olması gibi zor yaşam şartları altında bulunan çocukların stresle daha iyi başa çıktıklarını tespit etmiştir (Kabakçı ve Korkut, 2008: 84). Adler'e göre ise, yaşamdaki hiçbir zorlu yaşam deneyimi, başarı veya başarısızlık nedeni değildir. İnsan hayatı bu deneyimlere verdiği anlamlar doğrultusunda şekillenmektedir (Adler, 1931/2010: 24, Akt. Paige vd., 2017: 8). Bu anlam ise bireylerde; zor görevlerin üstesinden gelmek için yeterli inanca sahip olmaya, sürdürülebilir başarı sağlamaya, bugün ya da gelecekte başarılı olabilmeye dair beklenti içerisinde olmayı kapsayan psikolojik sermaye olgusunu öne çıkarmaktadır (Awey vd., 2008: 54).

4. PSİKOLOJİK SERMAYE

Sermaye kavramı ekonomik, beşeri ve sosyal anlamda kullanılabilir. Ekonomik anlamda sermaye, mali durum ya da maddi varlıkları ifade ederken, beşeri sermaye deneyim, beceri ya da fikirleri kapsamaktadır (Keleşçi ve Yılmaz, 2015: 994). Bu kapsam içerisinde yer

alan psikolojik sermaye kavramı ilk defa Luthans ve Youssef (2004) tarafından öne sürülmüştür (Avey vd., 2008: 209). Psikolojik sermaye, bireylerin olumlu psikolojik özelliklerinin bütünü ifade etmekte ve köken olarak pozitif psikolojiye dayanmaktadır (Çetin ve Basım, 2011: 122). Kişilerin sorunlarından ziyade pozitif düşünme becerisinin ve olayların iyi yönünü dikkate almanın önemine vurgu yapan Seligman (1998), pozitif psikoloji kavramını literatüre kazandırmıştır. Pozitif psikoloji, kişinin özgeci davranışlar sergilemesini, mutlu olmasını ve sağlıklı bir çevre iklimi oluşturmasını ifade etmektedir (Luthans, 2002: 58; Gable ve Haidt, 2005: 104; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 14; Dönmez, 2014: 52). Pozitif psikoloji hareketinin örgütlerdeki yansıması olan pozitif örgütsel davranış ise psikolojik sermayenin temelini oluşturmaktadır (Luthans vd., 2007). Bu bağlamda psikolojik sermaye, zor görevlerin üstesinden gelmek için yeterli inanca sahip olmak, sürdürülebilir başarı sağlamak, bugün ya da gelecekte başarılı olabilmeye dair beklenti içerisinde olmayı kapsayan çok yönlü bir olgudur (Avey vd., 2008: 54). Diğer bir deyişle psikolojik sermaye, çevrede yaşanan olay ya da durumları olumlu yönde ele alan bireylerin daha fazla gelişim göstereceğine dair inanç ya da beklentilerdir (Harms ve Luthans, 2012: 590; Luthans vd., 2007: 20).

Psikolojik sermaye kavramı öz yeterlilik, iyimserlik, umut ve psikolojik dayanıklılık olmak üzere dört boyut altında değerlendirilmektedir (Ocak ve Güler, 2017: 121; Luthans vd., 2008: 219). Kavramın ilk boyutunu oluşturan öz yeterlilik, bireyin çalışmakta olduğu alanda kendisine atfedilen biçimsel rol ya da görevleri başarma noktasında ihtiyaç duyduğu yetenekleri ifade etmektedir (Stajkovic ve Luthans, 1998: 66). Snyder vd., (1996: 321)'e göre öz yeterlilik, kişinin amaca odaklanmış enerjisinin sonuca ulaşması neticesinde ortaya çıkan ve başarı hissine dayanan motivasyon gücü ve başarabilme inancı olarak ifade edilmektedir (Snyder vd., 1991: 570). İyimserlik boyutu, olay ya da olguları olumlu yönüyle ele alıp, olumsuz durumları dışsal, spesifik ve geçici niteleme durumudur (Seligman, 1998: 93). Umut ise bireyin amacına ulaşma doğrultusunda göstermiş olduğu çabada ısrarcı davranmasına olanak tanıyan iyi ve olumlu şeylerin olacağına dair inancını koruması ve bu yönde beklenti içerisinde olmasıdır. Hedefe ulaşmak için alternatif yollar belirlemektir (Luthans vd., 2008; Snyder vd., 1991: 211). Psikolojik sermayenin son boyutu olan psikolojik dayanıklılık, bireyin hayatın akışı içerisinde karşılaşılan engel, sorun ya da problemler karşısında zihinsel direnme gücünü ifade etmektedir. Bu bağlamda psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin yaratıcı, mücadeleci ve değişime uyum sağlayabilen bireyler olduğu ifade edilebilir (Coutu, 2002; Luthans vd., 2005; Waite ve Richardson, 2004).

Sonuç olarak bu boyutlar değerlendirildiğinde, öz yeterliliğin şu an ve gelecek odaklı olması sebebiyle karşılaşılan zorluklara çaba harcama güdüsü oluşturduğu, umut ve iyimserlik boyutunun amaçların oluşturulmasında ve bu amaçlara ulaşılmasında olaylara olumlu yönden bakmayı sağladığı ifade edilebilir. Dayanıklılık ise stres, problem ya da sorunlara direnç gösterme yeteneğini ifade etmesi sebebiyle olumlu katkısı bulunmaktadır (Luthans ve Youssef, 2007: 152). Netice itibariyle psikolojik sermayenin birey yararına katkı sağlayıcı nitelik taşıdığını ifade etmek mümkündür.

5. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

4.1. Katılımcılar

Bu çalışmada katılımcılar, çalışmanın sürecine göre 3 farklı gruba ayrılmaktadır. Bunlar öğretim üyeleri ve öğrencilerdir. *1. Grup Katılımcılar:* 12 öğrenci ile çocukluklarındaki zor yaşam koşullarına dair mülakatlar gerçekleştirilmiştir. *2. Grup Katılımcılar:* Bu katılımcılar, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde, çeşitli dallarda uzman olan öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Zor yaşam şartları envanterini geliştirirken sahip oldukları uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu katılımcılar; sosyoloji, sosyal hizmet, sağlık yönetimi ve işletme bölümlerinde aktif olarak çalışan 24 öğretim üyesinden oluşmaktadır. *3. Grup Katılımcılar:* Bu katılımcılar ise 2018-2019 eğitim - öğretim güz döneminde Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitimine devam eden 294 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Bu katılımcılar, araştırmanın örneklem kitlesini oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Prosedürü

Çalışmanın bu aşamasında Zor Yaşam Şartları Envanterinin (ZYŞE) geliştirilmesi ile ilgili adımlar ve bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan Psikolojik Sermaye Ölçeğine (PSÖ) ilişkin bilgiler sunulmuştur.

4.2.1. Zor Yaşam Şartları Envanterinin Geliştirilmesi

Envanterin maddeleri belirlenirken ilk aşamada çocuk yaştaki bireylerin maruz kaldıkları zor yaşam şartlarıyla ilgili konuları irdeleyen literatür incelenmiştir. Ayrıca çocuklarında yaşadıkları zor durumları ve çocuklar üzerindeki etkilerini ölçen ölçme araçlarının maddeleri incelenmiştir (Pianta, 1992; Bernstein vd., 1994; İşmen, 1999; Çatak, 2006; Rubin vd., 2009;) Bunun yanında bu çalışmada çocuk yaşta çalışmak durumunda kalmayı daha iyi anlamak için 12 üniversite öğrencisiyle çocukken yaşadıkları zorluklarla ilgili mülakat

gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda 45 maddelik zor yaşama dair madde havuzu elde edilmiştir. Maddelerin benzerlik, kapsam ve anlaşılabilirlik bakımından irdelenmesi ve gerekli önerilerin alınması amacıyla 4 uzmanın incelemesine başvurulmuştur. Sunulan öneriler çerçevesinde ve bu çalışmanın da amacına ve kapsamına uygun olarak 11 maddeye indirgenen bir envanter hazırlanmıştır. Elde edilen bu envanter, gelir (3 madde), çalışma (5 madde) ve sağlık (3 madde) olmak üzere üç farklı boyutu ifade etmektedir. Daha sonra envanter maddelerinin zorluk yaşamı ifade etme derecelerini puanlandırmak, sıralamak ve öğrenciler üzerinde uygulanabilirliği konusunda uzman bilgisi almak amacıyla çeşitli anabilim dallarında (sosyoloji, sosyal hizmetleri, sağlık yönetimi, işletme) çalışan öğretim üyelerine başvurulmuştur. Uzmanlardan, her bir boyutun maddelerini kendi içerisinde 1 ile 5 arasında puanlandırmaları istenmiştir (1=En az zor yaşam şartı ve 5=En zor yaşam şartı). Daha sonra bir bütün olarak envanterin tüm maddelerini (11 madde) en zor yaşam şartı maddesini ifade eden maddeden en az zor yaşam şartını ifade eden maddeye doğru her seferinde farklı bir sayı kullanmak üzere sıralamaları istenmiştir (1=En az zor ve 11=En zor). Her bir madde için elde edilen bu puanların ve sıralamaların ortalamaları alınmış ve böylece her bir maddenin zor yaşama dair skoru elde edilmiştir. Araştırmanın amacına göre envanterde yer alan her maddenin karşısına iki sütun yerleştirilmiştir. Envanterin üst kısmında öğrencilerden, envanterde belirtilen yaşam şartlarını çocukken yaşayıp yaşamadıklarını düşünmeleri ve samimi cevap vermeleri talep edilmiştir. İlk sütuna “*Evet*” ve ikinci sütuna ise “*Hayır*” seçenekleri eklenerek envanter hazır hale getirilmiştir. Olası yanlış anlamadan kaynaklanan sorunların ortaya çıkmaması ve anlaşılmayan maddelerin açıklanması adına anket formu doldurulurken araştırmacılar da sınıflarda hazır bulunmuştur.

4.2.2. Psikolojik Sermaye Ölçeği

Bu çalışmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise Psikolojik Sermaye Ölçeğidir. Ölçek Luthans ve meslektaşları (2007) tarafından “*Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction*” adlı çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Ölçek 24 maddeden oluşmaktadır. Her biri 6’şar maddeye sahip 4 boyuta ayrılmaktadır. Bunlar: İyimserlik, öz yeterlilik, umut ve dayanıklılıktır.

Örnek olarak iyimserlik boyutunda; “*İşimle ilgili şeylerin daima iyi tarafını görürüm*” ve “*Okuduğum bölümle ilgili gelecekte başıma ne geleceği konusunda iyimserimdir*” gibi maddeler bulunmaktadır. Öz yeterlilik boyutunda “*Okuduğum bölümle ilgili, hedefler/amaçlar belirlemede kendime güvenirim*” ve “*Hocalarımla bulduğum toplantılarda kendi bölümümü açıklarken kendime güvenirim*”. Dayanıklılık boyutunda “*Genellikle, eğitim hayatımda*

karşılaştığım stresli şeyleri sakın bir şekilde hallederim” ve *“Eğitimim konusunda birçok şeyi halledebileceğimi hissediyorum”*. Umut boyutunda ise *“Bu aralar eğitimimle ilgili kendim için belirlediğim amaçlarımı yerine getiriyorum”* ve *“Şu anda iş amaçlarımı sıkı bir şekilde takip ediyorum”* şeklinde maddeler yer almaktadır.

Bu ölçek “1) Kesinlikle katılmıyorum” ve “6) Kesinlikle katılıyorum” şeklinde altılı Likert tipi ölçekle derecelendirilmiştir. PSÖ, Çetin ve Basım (2012) tarafından yapılan *“Örgütsel Psikolojik Sermaye: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması”* isimli çalışmayla da Türkçe dil eş değerliliği, güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. Türkçe’ye uyarlama çalışmasında ölçeğin toplam Cronbach’s Alfa katsayısı 0.91, bu katsının iyimserlik için 0.67, umut için 0.81, dayanıklılık için 0.68 ve öz yeterlilik için ise 0,85 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular sonucunda Psikolojik Sermaye Ölçeği’nin güvenilir olduğu ve Türk kültürüne uygulanabilirliği ispat edilmiştir (Çetin ve Basım, 2012: 121-129).

Psikolojik sermaye ölçeği, Türkiye’de birçok farklı örneklem üzerinde uygulanmış, faktör yapısı doğrulanmış, geçerliliği ve güvenilirliği sınıanmıştır (Çetin vd., 2013; Süral Özer vd., 2013; Erkuş ve Fındıklı, 2013; Polatçı, 2014; Keser ve Kocabaş, 2014; Kaya vd., 2014; Topaloğlu ve Özer, 2014). O nedenle, bu çalışmada tekrar faktör analizi ile ölçeği doğrulama ihtiyacı duyulmadan güvenilirlik değerleri incelenmiştir. Elde edilen Cronbach’s Alfa güvenilirlik değerleri ise şu şekildedir: İyimserlik için 0.53, umut için 0.73, dayanıklılık için 0.71 ve öz yeterlilik için ise 0,80 olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada iyimserlik boyutu arzu edilen düzeyde güvenilirlik düzeyine sahip olmaması nedeniyle diğer aşamalarda analiz işlemlerine dâhil edilmemiştir.

4.3. Verilerin Analiz İçin Hazırlanması

Katılımcılardan toplanan ham verilerin analiz edilebilmesi için gerekli ön şartların sağlanması gerekmektedir. Analize başlamadan önce ters yönlü maddeler (iyimserlik1, iyimserlik6 ve dayanıklılık3 maddeleri) yeniden kodlanarak uygun hale getirilmiştir. Ortalama değerleri önemli ölçüde etkileyebilecek yanlış girdi veya hatalı kodlamadan kaynaklanan ve uç değerler için gerekli işlemler uygulanmıştır (İslamoğlu ve Alnaçık, 2014: 253-262; Can, 2013: 81-84; Gürbüz ve Şahin, 2015: 197-204). Bu testler sonucunda uç değer olarak tespit edilen 3 anket analiz dışı bırakılmış ve geri kalan 294 katılımcının veri seti ile analizler gerçekleştirilmiştir.

Zor yaşam şartları envanterinin de analize hazır edilmesi gerekmektedir. Alanında yetkin olan 24 uzman, her bir maddeyi kendi boyutu içerisinde 1 ile 5 arasında puanlandırmıştır.

Ayrıca bir de envanterin tümünü değerlendirerek 1’den 11’e kadar sıralamıştır. Araştırmacılar öncelikle bu puanların ve sıralamaların ayrı ayrı ortalamasını alarak her bir madde için puan ve sıralama ortalamaları hazırlamışlardır. Ardından öğrencilerden toplanan veriler incelenerek “1) evet” olarak işaretlenen her maddenin karşısına bu maddenin zor yaşama dair skoru, yani ilgili ortalama puanı eklenmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan verileri analiz etmek için SPSS 22.0 paket programı ve Lisrel 8.80 paket programından yararlanılmıştır. Yapı geçerliğini ölçmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması amacıyla betimsel istatistik, ilişki analizi, etki analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca faktör analizinden sonra ortaya çıkan boyutların normal dağılım göstermesi gerekmektedir. Analizde kullanılan değişkenlerin dağılım biçimlerini ortaya çıkarılması ve yapılarının anlaşılması sağlıklı bir analiz ve yorum yapabilmek için önem arz etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2015: 208). Buradan hareketle bu çalışmanın değişkenlerinin normal dağılımı biçimlerini anlamak için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin -1 ile +1 arasında olması gerektiği ileri sürülmektedir (Şimşek, 2007: 73; Gürbüz ve Şahin, 2015: 208-210). Nitekim bu çalışmada da çarpıklık ve basıklık değerleri arzu edilen aralıklarda olduğu tespit edilmiştir. O nedenle veri setinin genel itibarıyla ortalama etrafında toplandığı ifade edilebilir.

4.5. Araştırmanın Bulguları

Demografik bulgular incelendiğinde, 3 katılımcının demografik soruları işaretlemediğinden kayıp veri olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların 177’ü (%60,8) kadın, 114 (%39,2) ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların 96’sı (%33) çocukluğunu bir kent merkezinde, 103’ü (%35,4) ilçe’de ve 31,6’sı (%31,6) ise köy/kasaba gibi yerleşim yerinde geçirmiştir. Katılımcılara ayrıca kardeş sayıları ve bu kardeşlerin içinde kaçınıcı sırada oldukları sorulmuştur. Buna göre 16’sı (%5,6) ailenin tek çocuğu, 114’ü (%40) 2 kardeş oldukları görülmüştür. 82’si (%28,8) iki kardeşe sahip ve 73’i (%23,5) ise 3 ve daha fazla kardeşlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Kardeşleri olan katılımcıların kaçınıcı sırada oldukları incelendiğinde 119’u (%41,8) ailenin ilk çocuğu, 92’si (%32,3) ikinci sırada, 42’si (%14,7) üçüncü sırada ve 32’si (%9,1) ise dördüncü ve üzerindeki sıralarda oldukları saptanmıştır.

4.5.1. İlişki Testi Bulguları

Tablo 1. Zor yaşam şartları ve psikolojik sermaye ilişkisi

<i>Faktörler</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Gelir	1					
2. Çalışma	-,008	1				
3. Sağlık	-,107	-,158	1			
4. Öz yeterlilik	-,111	,156*	,062	(.80)		
5. Dayanıklılık	-,139	,193*	,067	,656**	(.71)	
6. Umut	-,103	,165*	,002	,598**	,579**	(.73)

** $p < .01$; * $p < .05$
 NOT: Zor yaşam şartları envanterinin en az bir maddesine “evet” diyenler analize dâhil edilmiştir (N=168).
 ( ): Psikolojik Sermaye Boyutlarının Güvenilirlik Katsayıları

Tablo 1’deki korelasyon analizi bulguları incelendiğinde zor yaşam envanterinden sadece çalışma boyutunun psikolojik sermaye boyutlarıyla (öz yeterlilik, dayanıklılık, umut) anlamlı ve olumlu bir ilişkisinin olduğu görülmektedir ($p < .05$). Göreli olarak bakıldığında en fazla ilişki dayanıklılık boyutu arasındadır ($\beta = .193$, $p < .05$). Çocukluk döneminde birtakım nedenlerden dolayı çalışmak zorunda kalan veya çalışmak zorunda olduğunu hisseden bireylerin yetişkinlik dönemlerindeki zorlu şartlara karşı dirençlerinin daha yüksek olabileceği, işleri başarabileceğine dair inançlarının daha kuvvetli olabileceği ve geleceğe dair umudun sağladığı enerjiye daha fazla sahip olabileceklerine dair bulgular gözlenmiştir. Bunların yanında psikolojik sermaye teorisine uygun olarak öz yeterlilik, dayanıklılık ve umut değişkenleri arasındaki ilişkiler de anlamlı, pozitif ve kısmen yüksek denebilecek seviyededir. En yüksek ilişki dayanıklılık ve öz yeterlilik arasında bulunmaktadır ($\beta = .656$, $p < .01$). Bireylerin çocukken zor gelir şartlarında olmasının veya zor sağlık koşullarında büyümesinin veya birinci düzey yakınındaki önemli sağlık sorunlarına şahit olarak büyümesinin bu örneklem bağlamında psikolojik sermaye ile anlamlı bir ilişkisi görülmemiştir ($p > .05$).

4.5.2. Etki Testi Bulguları

Regresyon analizi yapılmadan önce değişkenlerin çoklu bağlantı ve otokorelasyon sorununun olmaması gerektiği ifade edilmektedir (Kalaycı, 2010: 263). Söz konusu çalışmada bu şartlar incelenmiş ve kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çoklu bağlantı sorununu gösteren değerler olarak Tolerance değerinin 0,2’den büyük ve VIF değerinin de 10’dan küçük olduğu (Gürbüz ve Şahin, 2015: 264) saptanmıştır. Ayrıca regresyon modelinde

otokorelasyon sorunun gösteren Durbin Watson değerleri de 1,5 ile 2,5 arasında (Kalaycı, 2010: 264) olduğu saptanmıştır. Bunun yanında yukarıda bahsedildiği gibi psikolojik sermaye boyutlarının normal dağılım değerlerinin -1 ve +1 arasında olduğu o nedenle veri setinin parametrik testlerle analiz edilmesinin uygunluğu ortaya konulmuştur. Regresyon analizi sonucunda elde edilen bulgular tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Küçük yaşta çalışma boyutunun; öz yeterlilik, dayanıklılık ve umut boyutları üzerindeki etkisi

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	BAĞIMLI DEĞİŞKENLER								
	Öz Yeterlilik			Dayanıklılık			Umut		
	β	S.H.	p	β	S.H.	p	β	S.H.	p
Çalışma	167	018	032	206	017	008	167	017	033
Regresyon Modelin Özeti	$R^2 = .042$ Adj. $R^2 = .024$ F = 2.397 p=,070			$R^2 = .063$ Adj. $R^2 = .046$ F = 3.698 p=,013			$R^2 = .038$ Adj. $R^2 = .020$ F = 2.157 p=,095		

NOT: Zor yaşam şartları envanterinin en az bir maddesine “evet” diyenler analize dâhil edilmiştir (N=168).

Psikolojik sermaye boyutları ile tek anlamlı ilişkisi olan küçük yaşta çalışma boyutunun bağımsız değişken olarak ele alındığı modellemelerde psikolojik sermayenin öz yeterlilik, dayanıklılık ve umut boyutlarının ise bağımlı değişken olarak el alınmıştır. Bu tabloda bağımsız değişkenlerden olan gelir ve sağlık boyutlarının yer almamasının temel sebebi, bağımlı değişkenler üzerinde anlamlı bir ilişkiye sahip olmamalarıdır (p>.05).

Sonuç itibariyle çocuklukta çalışmanın, yetişkinlikteki öz yeterliliği ($\beta=.167$; p<0.05), dayanıklılığı ($\beta=.206$; p<0.05) ve umut’u ($\beta=.167$; p<0.05) olumlu ve anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Ancak regresyon modellerinin özetleri incelendiğinde aslında öz yeterlilik ve umut değişkenlerinin bağımlı değişken olarak ele alındığı modellerde kurulan modelin anlamlılığı %95 güven aralığında değil, %90 güven aralığındadır. Yani burada küçük yaşta çalışma değişkeninin en fazla etkilediği psikolojik sermaye boyutunun dayanıklılık olduğu tespit edilmiştir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın çıkış noktası, bireylerin çocukluk yıllarında çalışmış olmaları veya çeşitli sebeplerden dolayı çalışmak, ailelerinin geçimine katkı yapmak zorunda kalmaları gibi maruz kaldıkları zor yaşam şartlarının gelecekte bu bireylerinin psikolojik sermaye düzeylerini

arttıracağı düşüncesine dayanmaktadır. Bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşına uygun olmayan işlerde çalışması/çalıştırılması ve ciddi sağlık problemleri yaşaması gençlik ve yetişkinlik dönemlerindeki iyimserlik, öz yeterlilik, dayanıklılık ve umut düzeylerine olumlu bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Fakat aradan geçen uzun süre ile bu etkinin azaltması ihtimal dâhilinde olsa da kayda değer bir yansımalarının olabileceği beklenmektedir. Bu amaçla üniversite öğrencileri üzerinde çalışma, gelir ve sağlık boyutları düzleminde zor yaşam şartları ve psikolojik sermaye arasında oluşan ilişki araştırılmıştır.

Bu araştırmada, çocukluk döneminde yaşanan çalışma tecrübelerinin yetişkinlik dönemindeki psikolojik sermayenin özellikle dayanıklılık boyutunu olumlu şekilde etkilediği ve düzeyini yükselttiği saptanmıştır. Bu bulgu bireylerin eğitim hayatından geniş bir iş hayatına geçişlerinde, başarılı olup olmayacakları noktasında bir ipucu sunmaktadır. Çocukluk dönemi gibi kişiliğin oturmaya başladığı zamanlarda çalışma ile ilgili deneyimler, gelecekte kişiliğin şekillenmesinde merkezi rol oynadığı düşünülürse (Rosenman ve Rodgers, 2006: 482) geçmişte katlanılmak zorunda olan olumsuz koşullar, bireyin yaşam boyu psikolojik ve fizyolojik sağlığı üzerinde önemli etkilerinin olduğu söylenebilir (Sege ve Linkenbach, 2014: 1490). Ancak bu etki olumlu olabileceği gibi olumsuz olması da ihtimal dâhilindedir.

Literatürde, çocuklukta zorlu yaşam koşullarına maruz kalan bireylerin, ileriki yıllarda yaşamlarının çeşitli kısımlarının olumlu yönde ilerlediğine dair çalışmalar mevcuttur (Kavi ve Karakale, 2018; Kabakçı ve Korkut, 2008). Olumsuz çocukluk deneyimlerin yüksek direnç, sağlıklı uyumluluğa ve hayattaki başarıya ön ayak olduğu görülmektedir (Ehlert, 2013: 1851). Özellikle çalışma deneyimi aynı zamanda bireyin yetişkinlikte kendine güven duymasını, geleceği iyimserlikle ve farklı planlarla düşünmesini, belirsizlik, stres ve çeşitli bir takım zorluklar karşısında dirençli olmasını sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle kişinin başa çıkma ve mücadele etme kabiliyetini arttırmaktadır (Scherer vd., 1989). Bu durum gelecekte iş bulamama endişesini de azaltmaktadır (Ohe ve Ohe, 1996). İş hayatında başarıyı yakalamış kişilerin çocukluk deneyimlerinin zor olduğu, güvensizlik, ihmal (Collins ve Moore, 1964), ebeveynlerin boşanması/ölümü, ailenin maddi zorlukları ve/veya ciddi hastalıklar gibi kişisel trajedileri ile karakterize edildiği tespit edilmiştir (Cox ve Jennings, 1995; Ohe ve Ohe, 1996). Bu zorluklar ileriki yaşlarda kişilerin uğraşlarıyla daha da özdeşleşmelerini, inisiyatif alma ve bağımsız davranmalarını sağlayabilmektedir (Malach-Pines vd., 2002; Drennan vd., 2005). O nedenle önceki çalışmaların sonuçları, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Çocukluktaki olumsuz deneyimler yetişkinliği olumlu etkilediği gibi olumsuz da etkileyebilmektedir. Bu olumsuz deneyimler bazen olumsuz travmalara sebep olabilmektedir.

Yetişkinlikte olumlu ve güçlü bir yaşamın çocuklukta fiziksel /duygusal istismar, şiddete maruz kalma, yoksulluk deneyimleri, travma ve stres ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Bethell vd., 2014: 2106). Bu tür deneyimler yetişkinlik döneminde zayıf kişilikle, dirençsizlikle, kırılabilirlikle ve fizyolojik işlev bozukluklarının psikopatolojik sonuçları ile ilişkilendirilmektedir (Ehlert, 2013: 1851). Diğer yandan mutlu ve rahat bir çocukluk sıkıntılarla tanışmayı geciktirerek yetişkinlikte dayanıklılık ve öz yeterlilik düzeyini azaltabilmektedir (Rosenman ve Rodgers, 2006: 486). Çocukların erken dönemlerde yaşam kalitelerine odaklanmanın erişkin yaşlarda yaşam kalitesi üzerinde olumsuz bir etki yaratacağı ileri sürülmektedir (Eiser ve Morse 2001; Sawyer vd., 2004; Drennan vd., 2005).

Özetle bu çalışmadan elde edilen sonuçlar zor deneyimlerle geçen (özellikle çalışma boyutu bağlamında) çocukluğun psikolojik sermayeyi (özellikle dayanıklılık boyutu bağlamında) arttırdığını göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda çocuklara; uygun koşullarda çalışması önerilmektedir. Bu durum çocuğun eğitimi açısından da oldukça önemlidir. Zira monolog düzeyde teorik bir eğitimin oluşturduğu etki ile, kişinin bizzat uygulama içinde olması ve zorluğu, çalışmayı, disiplini bizzat hissederek öğrenmesi “tek döngülü öğrenmeden, çift döngülü öğrenmeye” geçmesi anlamına gelir ki gerçek öğrenme böyle gerçekleşir. Bu yüzden ailenin kontrolü dâhilinde çocuklara sorumluluk vererek güçlerinin yetebileceği işlerde başarı hazzını yaşamaları sağlanmalıdır. En önce sebatı ve zorluğun normalliğini öğrenen ve kabul eden çocuk engelleri de normalleştirir. Engelleri aştıkça yaşanan haz, daha büyük sorumluluklara teşvik eder ve bu döngü sürekli bir sarmal şeklinde devam eder.

Araştırmanın bir takım kısıtlarının olduğu da unutulmamalıdır. Öncelikle bu çalışma, üniversite öğrencileriyle kısıtlanmıştır. Bu bağlamda ileride konuyla ilgili yapılacak olan çalışmaların, iş hayatında bire bir çalışan bireyler üzerinde yapılması önem taşımaktadır. Çalışmanın diğer bir kısıtı ise katılımcıların sadece Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören lisans öğrencilerinden oluşmasıdır. Farklı üniversite ve farklı bölümlerle yürütülecek çalışmalar konunun zenginleşmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2010). *What Life Could Mean to You*. Oxford, England: Oneworld.
- Avey, J. B., Luthans, F., ve Jensen, S. M. (2009). Psychological Capital: A Positive Resource For Combating Employee Stress And Turnover. *Human Resource Management*, 48(5), 677-693.
- Avey, J. B., Patera, J. L., ve West, B. J. (2006). The Implications of Positive Psychological Capital on Employee Absenteeism. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 13(2), 42-60.
- Avey, J., Wernsing, T. ve Luthans, F. "Can Positive Employees Help Positive Organizational Change? Impact of Psychological Capital and Emotions on Relevant Attitudes and Behaviors", *The Journal of Applied Behavioral Science*, 44(1), (2008), 48-70.
- Azizoğlu, S. ve Hovardaoğlu, S. (1995). Krize Müdahale Merkezine Başvuran ve Başvurmayan Bireylerin Yaşam Olaylarının Karşılaştırması. *Kriz Dergisi*, 3(1), 232-236.
- Bernstein, D. P. (1994). Initial Reliability and Validity of a New Retrospective Measure of Child Abuse and Neglect. *The American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132.
- Bethell, C. D., Newacheck, P., Hawes, E., ve Halfon, N. (2014). Adverse Childhood Experiences: Assessing The Impact on Health and School Engagement and the Mitigating Role of Resilience. *Health Affairs*, 33(12), 2106-2115.
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232-244.
- Can, A. (2013). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Collins, O. F., ve Moore, D. G. (1964). *The Enterprising Man*. East Lansing: Michigan State University Press.
- Coutu, D., (2002). How Resilience Works, *Harvard Business Review*, 80(2), 46-55.
- Cox, C. ve Jennings, R. (1995). The Foundations of Success: The Development and Characteristics of British Entrepreneurs and Intrapreneurs. *Leadership and Organization Development Journal*, 16(7), 4-9.
- Çatak, B. (2006). *Çocuk İşçiliği İçin Risk Faktörlerinin Belirlenmesi; Çocuk İşçi ve Okuyan Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Karşılaştırılması*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Çelik, E. (2013). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Özelliklerinin Duygusal Dışavurum açısından İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.
- Çetin F. ve Basım H. N. (2011). Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 13(3), 79-94

- Çetin, F. ve Basım, H. N. (2012). Örgütsel Psikolojik Sermaye: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(1), 121-137.
- Çetin, F., Şeşen, H., ve Basım, H. N. (2013). Örgütsel Psikolojik Sermayenin Tükenmişlik Sürecine Etkileri: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 13(3), 95-107.
- Dönmez B. (2014). *Pozitif Psikolojik Sermaye ile İşe İlişkin Duyuşsal İyilik Algısı, İş Doyumu, İş Gören Performansı ve Yaşam Doyumu İlişkilerinin Seyahat Acentası Çalışanları Örneğinde İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin
- Drennan, J., Kennedy, J., ve Renfrow, P. (2005). Impact of Childhood Experiences on the Development of Entrepreneurial Intentions. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 6(4), 231-238.
- Durmuşoğlu, N. ve Doğru, S. S. Y. (2006). Çocukluk Örselleyici Yaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 237-246.
- Ehlert, U. (2013). Enduring Psychobiological Effects of Childhood Adversity. *Psychoneuroendocrinology*, 38(9), 1850-1857.
- Eiser, C. ve Morse, R. (2001). Quality-of-Life Measures in Chronic Diseases of Childhood. *Health Technol Assess*, 5(1), 156.
- Erkuş, A. ve Fındıklı, M. A. (2013). Psikolojik Sermayenin İş Tatmini, İş Performansı ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma. *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*, 42(2), 302-318.
- Ertürk, Y. (1997). Türkiye’de Çocuk Emeğinin Kullanım Biçimleri. In B. Onur (Ed.), *Çocuk Kültürü: 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi* (ss. 329-353). Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma Uygulama Merkezi Yayını.
- Gable, S. L. ve Haidt, J. (2005). What (and Why) Is Positive Psychology?. *Review of General Psychology Copyright*, 9(2), 103–110.
- Gooty, J., Gavin, M., Johnson, P.D., Frazier, M.L. ve Snow, D.B. (2009). In The Eyes of the Beholder: Transformational Leadership, Positive Psychological Capital, And Performance. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 15(4), 353-367
- Grabe, H. J., Meyer, C., Hapke, U., Rumpf, H. J., Freyberger, H. J., Dilling, H., ve John, U. (2000). Prevalence, Quality of Life and Psychosocial Function in Obsessive-Compulsive Disorder and Subclinical Obsessive-Compulsive Disorder in Northern German. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 250(5), 262-268.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Harms, P.D. ve Luthans, F. (2012). Measuring Implicit Psychological Constructs In Organizational Behaviour: An Example Using Psychological Capital, *Journal of Organizational Behaviour*, 3(33), 589-594.
- İlhan, İ. Ö. ve Sayıl, I. (1999). Ankara'nın Mamak İlçesinde Yapılan Bir Alan Çalışması Zorlayıcı Yaşam Olayları ve Ruhsal Bozukluklar İlişkisi. *Kriz Dergisi*, 7(1), 16.
- İslamoğlu, A. H. ve Alnıaçık, Ü. (2014), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- İşmen, A. E. (1999). *Aile İçi Çocuk İstismarı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kabakçı, Ö. F. ve Korkut, F. (2010). 6-8. Sınıftaki Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 77-86.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kavi, E. ve Karakale, B. (2018). Çalışan Psikolojisi Açısından Psikolojik Dayanıklılık. *Hak İşUluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), 55-77.
- Kaya, A., Balay, R., ve Demirci, Z. (2014). Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Psikolojik Sermaye Düzeylerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği). *Electronic Journal Of Social Sciences*, 13(48). 47-68.
- Kelekçi, H., ve Yılmaz, K. (2015). Öğretmenlerin Pozitif Psikolojik Sermayeleri İle Yeterlik İnançları Arasındaki İlişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 992-1007.
- Keser, S. ve Kocabaş, İ. (2014). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Otantik Liderlik ve Psikolojik Sermaye Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 1-22.
- Larson, M. and Luthans, F. (2006). Potential Added Value of Psychological Capital in Predicting Work Attitudes. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 13(1), 45-67.
- Lordoğlu, K. ve Etiler, N. (2014). Batı Karadeniz Bölgesinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çalışan Çocuklar Üzerine Sınırlı Bir Araştırma. *Calisma ve Toplum*, 41(2). 115-134.
- Luthans, F. (2002). The Need for and Meaning of Positive Organizational Behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 23(6), 695-706.
- Luthans, F. (2005). *Organisational Behaviour*. Irwin: McGraw-Hill.
- Luthans, F., Bruce, A. J., Avey, J., Norman, S. M. (2007). Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction. *Personnel Psychology*, Issue, (60), 541-572.
- Luthans, F., Norman S. M., Avolio B. J. ve Avey J. B. (2008). The Mediating Role of Psychological Capital in The Supportive Organizational Climate–Employee Performance Relationship. *Journal of Organizational Behavior*, 29(2), 219-238.

- Luthans, F., Youssef, C. M. ve Avolio, B.J. (2007). *Psychological Capital*. New York: Oxford University Press.
- Malach-Pines, A., Sadeh, A., Dvir, D., and Yafe-Yanai, O. (2002). Entrepreneurs and Managers: Similar Yet Different. *International Journal of Organizational Analysis*, 10(2), 172.
- Nelson, D. ve Cooper, C.L. (2007). *Positive Organizational Behavior*. London: Sage Publication.
- Norman, G. (2010). Likert Scales, Levels of Measurement and The “Laws” of Statistics. *Advances in Health Sciences Education*, 15(5), 625-632.
- Ocak, M., ve Güler, M. (2017). Psikolojik Sermayenin Tükenmişlik Üzerine Etkisi: Görgül Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(49).
- Oei, T. I. (1988). Method and Technique of Life Events Research in Depression and Anxiety. *Comprehensive Psychiatry*, 29(6), 566-574.
- Ohe, S., and Ohe, T. (1996), Three Key Experiences of Japanese Entrepreneurs During Their Elementary and Secondary School Years, Paper Presented at the Frontiers of Entrepreneurship Research, Wellesley, MA.
- Paige, M., DeVore, J., Chang, C. Y. and Whisenhunt, J. (2017). The Trauma-Competent Clinician: A Qualitative Model of Knowledge, Skills, and Attitudes Supporting Adlerian-Based Trauma Psychotherapy. *The Journal of Individual Psychology*, 73(1),8-37.
- Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale*. University of Virginia
- Polatci, S. (2014). Psikolojik Sermayenin Görev ve Bağlamsal Performans Üzerindeki Etkileri: Polis Teşkilatında Bir Araştırma. *Ege Academic Review*, 14(1), 115-124.
- Roberts, S., Scherer, L. L. ve Bowyer, C. J., (2011), "Job Stress and Incivility: What Role Does Psychological Capital Play?", *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 3(6) 1-10.
- Rosenman, S. ve Rodgers, B. (2006). Childhood Adversity and Adult Personality. *Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry*, 40(5), 482-490.
- Rubin, S.S., Nadav, O.B., Malkinson, R. (2009). The Two-Track Model of Bereavement Questionnaire (TTBQ): Development and Validation of a Relational Measure. *Death Studies* (33), 305–33.
- Sawyer, M.G., Reynould, K. E., Couper, J. J. (2004), Health-Related Quality of Life of Children and Adolescent with Chronic Illness- A Two Year Prospective Study. *Quality of life research*, 13(7), 1309-1319.
- Schaufeli, W.B., ve Bakker, A.B. (2004). Job Demands, Job Resources, and Their Relationship with Burnout and Engagement. *Journal of Organizational Behavior*, (25), 293-315.

Scherer, R. F., Adams, J. S., Carley, S. S., and Wiebe, F. A. (1989). Role Model Performance Effects on Development of Entrepreneurial Career Preference. *Entrepreneurship Theory and Practice*, (3), 53–71.

Sege, R. ve Linkenbach, J. (2014). Essentials for Childhood: Promoting Healthy Outcomes From Positive Experiences. *Pediatrics*, 133(6), 1489-1491.

Seligman, M. E. (1998). Building Human Strength: Psychology's Forgotten Mission.

Seligman, M. E. P., ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology An Introduction. *American Psychologist*, (55), 5-14.

Snyder, C. R., Harris, C. J., Anderson, R. S., Holleran, A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L. Gibb, J., Langelle, C. ve Harney, P. (1991). The Will and The Ways: Development and Validation of an Individual-Differences Measure of Hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570-585.

Snyder, C. R., Sympson, S. C., Ybasco, F. C., Borders, T. F., Babyak M. A. ve Higgins, R. L. (1996). Development and Validations of The State of Hope Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(2), 321-335.

Stajkovic, A. D. ve Luthans, F. (1998). Social Cognitive Theory and Self-Efficacy: Going Beyond Traditional Motivational and Behavioral Approaches. *Organizational Dynamics*, 26(4), 62-74.

Süral Özer, P., Topaloğlu, T., ve Timurcanday Özmen, Ö. N. (2013). Destekleyici Örgüt İkliminin, Psikolojik Sermaye İle İş Doyumu İlişkisinde Düzenleyici Etkisi. *Ege Academic Review*, 13(4), 437-448.

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Şişman, Y. (2006). Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 251-276.

Topaloğlu, T., ve Özer, P. S. (2014). Psikolojik Sermaye İle İş Performansı Arasındaki İlişkiye Otantik Liderliğin Düzenleyici Etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 156-171.

Waite, P.J. ve Richardson, G.E. (2004). Determining the Efficacy of Resilience Training in the Work Site. *Journal of Allied Health*, 33(3), 178–183.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Atıcı, M. (2004). *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi.

Yıldız, Ö. (2007). Çalışan Çocuklar: ‘Sorun’ mu? ‘Çözüm’ mü?. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 6(2), 57-66.

Yıldızbaş, F. ve Parlakyıldız, B. (2007). Erken Çocukluk Döneminde Çalışan Çocukların Çalışma Nedenlerinin İncelenmesi (Bolu İli Örneği), 5. Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu. ss.3-18.

EK 1

BOYUTLAR	ÇOCUKLUKTA ZOR YAŞAM ENVANTERİ	Zorluk Skoru*
GELİR	İlköğretim ya da lise eğitimimi devlet parasız yatılı okulda okudum.	2,96
	Maddi yetersizlikten dolayı ailem okumama sıcak bakmıyordu.	4,96
	Ailemin düzenli bir işi/geliri yoktu.	5,09
ÇALIŞMA	Çoğu zaman aileme yardım etmek zorunda olduğumu hissediyordum.	3,58
	Çocukken dönem içinde okul dışındaki vakitlerde kısmı zamanlı olarak çalışıyordum.	2,47
	Çocukken yaz tatilinde başkasının yanında çalışmak zorunda kaldım.	2,47
	Çocukken iş yüzünden bazı günler okula gitmezdim.	3,8
	Ailemin işinde, gücümü aşan işlerde bile çalışmak zorunda kalırdım.	3,34
SAĞLIK	Ailemde, engelli/sürekli hasta ve bakıma muhtaç biri(leri) vardı.	3,92
	Çocuk yaştayken birinci derece bir yakınımı (anne, baba, kardeş) kaybettim.	5,42
	Çocukken şiddetli bir hastalık (kanser, epilepsi, şizofreni vb.) geçirdim.	5,71

*Ölçeği kullanırken; bireylerin ilgili maddelere “evet” veya “hayır” cevabını vermesi sağlanmalıdır. Evet cevabını verenlerin ilgili maddesi Ek 1 tablosunda zorluk skoru sütununda belirtilen skor ile oluşacaktır. Tüm maddelere verilen her bir “evet” in skoru sonunda toplanarak kişinin çocuklukta zor yaşam skoruna ulaşılacaktır. Toplam bir skor elde edilebileceği gibi, boyutlar bağlamında da skorlar elde edilebilecektir.